ГЛОБАЛНО НАВИЈАЊЕ: ПСИХОЛОГИЈА ПОДРШКЕ ЈАЧЕМ ПРОТИВ СЛАБИЈЕГ, ИЛИ „АЛА СМО ГА НАТУКЛИ”

Мање од игре

Провала глобализације у светски фудбал довела је до концентрације врхунских играча у релативно малом броју клубова. Реформом еврокупова под притиском најбогатијих клубова, ранија концепција клубова као представника држава трансформисана је у такмичење мултинационалних компанија, а демократска природа ранијег такмичења – која је омогућавала најчудније могуће сусрете, какве је могао да начини само „комедијант случај” – претворила се у фарсу дириговaног жреба којим се најповлашћенији клубови чувају једни од других. Као ехо тих промена рођено је глобално навијање, феномен испод чије површине се отварају нека од најтежих питања савременог човека и света

Пише: Слободан Владушић

Си-гур-но се се-ћа-те оног ви-ца: „Идем ја ули-цом и ви-дим дво-ји-ца ту-ку јед-ног. Ста-нем, гле-дам и пи-там се да ли да се уме-шам или не. На кра-ју од-лу-чим да се

уме-шам. И шта је би-ло да-ље? Ала смо га на-ту-кли.”

Иако по-сло-ви-ца ка-же да не-ма но-вих и ста-рих ви-це-ва, већ са-мо но-вих и ста-рих слу-ша-ла-ца, усу-ди-ћу се да ка-жем да је овај виц за-ста-рео. Да би се чо-век на-сме-јао по-треб-но је да прет-по-ста-вим да уме-ша-ти се зна-чи по-мо-ћи сла-би-јем. Да би се то прет-по-ста-ви-ло по-треб-но је има-ти (ви-те-шку, зна-чи хри-шћан-ску) ви-зи-ју све-та у ко-ји-ма је сла-бост иден-тич-на са вр-ли-ном. По-треб-на је на кра-ју још јед-на ствар: *му-да* .

Тај виц је мо-гао на-ста-ти у оно вре-ме ка-да су ме ста-ри-ји дру-га-ри учи-ли да *тре-ба на-ви-ја-ти за сла-би-јег* , а по-што смо сви лу-до-ва-ли за фуд-ба-лом, у мо-јој ули-ци, 200 км се-вер-но од Бе-о-гра-да, ни-је би-ло ни-јед-ног на-ви-ја-ча „Зве-зде” или „Пар-ти-за-на”. Би-ло је за-то *ро-ман-ти-ча-ра* .

На-ви-ја-ти за сла-би-јег мо-гло се са-мо у дру-штву у ко-ме је, из-ме-ђу оста-лог, по-сто-јао не-ки мут-ни иде-ал пра-вед-но-сти, ко-ме је сме-та-ла чи-ње-ни-ца да је ја-чи че-сто ја-чи и због по-мо-ћи су-ди-ја. И нај-зад, у евро-ку-по-ви-ма и ме-ђу-на-род-ним утак-ми-ца-ма, ти сла-би-ји смо че-сто би-ли ми. На-ви-ја-ју-ћи за сла-би-јег на-ви-ја-ли смо за-пра-во за се-бе.

Виц ко-ји сам ис-при-чао да-нас је за-ста-рео, јер ће се ви-де-ти да он при-па-да вре-ме-ну ко-је прет-хо-ди гло-ба-ли-за-ци-ји. Тре-ну-так кад је гло-ба-ли-за-ци-ја про-ва-ли-ла у свет-ски фуд-бал је уса-ја-ње Бо-сма-но-вог пра-ви-ла ко-је је до-ве-ло до то-га да игра-чи др-жа-вља-ни ЕУ пре-ста-ну да бу-ду стран-ци у клу-бо-ви-ма др-жа-ва ЕУ. Та-ко је до-шло до оче-ки-ва-не кон-цен-тра-ци-је вр-хун-ских игра-ча у ре-ла-тив-но ма-лом бро-ју клу-бо-ва, чи-ме су нај-ја-че европ-ске ли-ге по-ста-ле ма-ње *ком-пе-та-тив-не* , што је еуфе-ми-зам за чи-ње-ни-цу да у тр-ци за шам-пи-он-ску ти-ту-лу не уче-ству-је се-дам-осам еки-па већ две-три, и да се вр-ло че-сто шам-пи-о-ни зна-ју пет-шест ко-ла пре кра-ја пр-вен-ства.

Не-где у исто вре-ме, под при-ти-ском Гру-пе-14, ор-га-ни-за-ци-је чи-ји су чла-но-ви, сем не-ко-ли-ко из-у-зе-та-ка, 18 нај-бо-га-ти-јих клу-бо-ва Евро-пе, UEFA је би-ла при-ну-ђе-на да ре-фор-ми-ше еврокупове, па се та-ко хлад-но-ра-тов-ска кон-цеп-ци-ја

ти-мо-ва пред-став-ни-ка др-жа-ва тран-сфор-ми-са-ла у так-ми-че-ње мул-ти-на-ци-о-нал-них ком-па-ни-ја, а де-мо-крат-ска при-ро-да ра-ни-јег так-ми-че-ња – ко-ја је омо-гу-ћа-ва-ла нај-чуд-ни-је мо-гу-ће су-сре-те ка-кве је мо-гао на-чи-ни са-мо *ко-ме-ди-јант слу-чај*
– пре-тво-ри-ла се у фар-су ди-ри-го-ва-ног жре-ба ко-јим се (нај)по-вла-шће-ни-ји ти-мо-ви чу-ва-ју јед-ни од дру-гих и та-ко ре-ла-тив-но си-гур-но во-де до Ли-ге шам-пи-о-на.

У та-квој Ли-ги шам-пи-о-на, где и нај-сла-би-ји има-ју ве-ћи бу-џет од „Зве-зде” и „Пар-ти-за-на”, на-ви-ја-ти за сла-би-јег је из-гу-би-ло сва-ки сми-сао, јер је сла-бост ов-де са-мо ре-ла-тив-на сла-бост у по-ре-ђе-њу са ап-со-лут-ном сна-гом. Ка-ко је Ли-га шам-пи-о-на прак-тич-но об-у-хва-ти-ла све нај-зна-чај-ни-је клу-бо-ве, Куп ку-по-ва је пот-пу-но не-стао, а Куп UEFA се пре-тво-рио ско-ро ни у шта.

ОД УЗ-ВИ-ШЕ-НО-СТИ ДО ДНА

Ме-ђу-тим, ни-је са-ма по-ја-ва Ли-ге шам-пи-о-на оно што до-во-ди до по-ја-ве гло-бал-ног на-ви-ја-ња. Ка-ко се се-ћам Ба-ри-ја 1991. са за-до-вољ-ством мо-гу при-ме-ти-ти да је „Зве-зда” ви-ше пу-та од „Ар-се-на-ла” би-ла пр-вак Евро-пе. Или ако хо-ће-те, ту ти-ту-лу је по-не-ла исто оно-ли-ко пу-та ко-ли-ко и „Бар-се-ло-на”. Да сам, ре-ци-мо, сре-до-веч-ни на-ви-јач „Сте-а-уе”, мо-гао бих би-ти и ци-нич-ни-ји, па ре-ћи да је „Сте-а-уа” тра-ди-ци-о-нал-но бо-ља од „Бар-се-ло-не”, ма-кар у фи-на-ли-ма Ку-па шам-пи-о-на. Ма ко-ли-ко ово све де-ло-ва-ло ко-мич-но – у са-да-шњем рас-по-ре-ду сна-га – ипак та слав-на про-шлост, ко-је се чо-век, као оче-ви-дац, још увек се-ћа, оне-мо-гу-ћа-ва га да се пот-пу-но пре-да *гло-бал-ном на-ви-ја-њу*.

Та-мо, ме-ђу-тим, где те про-шло-сти ни-ка-да ни-је ни би-ло (у Ази-ји, Се-вер-ној Аме-ри-ци, Аустра-ли-ји, Афри-ци) или та-мо где она ни-је до-жи-вље-на, већ је сет-но спо-ми-ње не-ки сре-до-веч-ни та-та, та-мо је род-но ме-сто гло-бал-ног на-ви-ја-ња. До-вољ-но је оти-ћи на не-ке фуд-бал-ске сај-то-ве (ре-ци-мо www.goal.com или на

кон-фе-рен-ци-ју „Фуд-бал” на Фо-ру-му на „Кр-ста-ри-ци”) па да се срет-не-мо са гло-бал-ним на-ви-ја-чи-ма: на-ви-јач „Чел-зи-ја” из Со-ма-ли-је сва-ђа се са на-ви-ја-чем „Бар-се-ло-не” из Ма-ле-зи-је, на-ви-јач ма-дрид-ског „Ре-а-ла” из Ин-ди-је обе-ћа-ва осве-ту на-ви-ја-чу „Ар-се-на-ла” из Ал-ба-ни-је, на-ви-јач из Чач-ка ви-че *for-ca* „ *Mi-lan* ” и ку-не се у Шев-чен-ка, док је на-ви-ја-чи-ца из Пи-ро-та лу-до за-љу-бље-на у Му-ри-ња... Зе-за-ње? Мо-же би-ти, али упа-да у очи да ни-ко од ових љу-ди не на-ви-ја за „Блек-бурн” или „Пар-му”, „Сел-ту” из Ви-га, или „Ок-сер” из исто-и-ме-ног ме-ста по-крај Па-ри-за. Ево нас на по-при-шту гло-бал-ног на-ви-ја-ња где до не-дав-но на-ци-о-нал-ни фуд-бал-ски ги-ган-ти по-ста-ју мул-ти-на-ци-о-нал-не ин-сти-ту-ци-је са на-ви-ја-чи-ма ра-за-су-тим по це-лом гло-бу.

Та-ко се гле-да-ње утак-ми-ца Ли-ге шам-пи-о-на у ко-ји-ма чо-век ни-је за-ин-те-ре-со-ван за ре-зул-тат, али је-сте за фуд-бал као естет-ски пред-мет, пре-тва-ра у пла-не-тар-ни свет-ски фуд-бал-ски рат. Фи-ло-зоф-ске те-ме-ље овог оду-ше-вље-ња мул-ти-на-ци-о-нал-ним фуд-бал-ским клу-бо-ви-ма на-ла-зи-мо у осе-ћа-ју уз-ви-ше-но-сти. Чо-век се осе-ћа уз-ви-ше-ним у тре-нут-ку ка-да се ње-го-ва чу-ла су-о-че са не-чим ап-со-лут-но ве-ли-ким, што ће ре-ћи, не-чим што ње-го-ва чу-ла не мо-гу да пред-ста-ве ра-зу-му. За Кан-та, ко-ји те-о-ре-ти-ше о овој те-ми, пред-ме-ти пред ко-ји-ма чо-век има осе-ћај уз-ви-ше-но-сти су, ре-ци-мо, пи-ра-ми-де или Цр-ква све-тог Пе-тра у Ри-му. За постмодерног чо-ве-ка то је „Ре-ал” из Ма-дри-да са го-ди-шњим бу-џе-том од 300 ми-ли-о-на €, ста-ди-о-ном од 100.000 ме-ста, са тран-сфе-ри-ма од 27 ми-ли-о-на € да-тим за де-сног бе-ка и са Дej-ви-дом Бе-ка-мом. Пред та-квом игром број-ки чо-век по-чи-ње да осе-ћа ме-ша-ви-ну стра-ха и ди-вље-ња, упра-во оно што је ка-рак-те-ри-стич-но за осе-ћај уз-ви-ше-но-сти.

Блу-та-вост овог гло-бал-ног на-ви-ја-ња, ме-ђу-тим, не по-чи-ва на осе-ћа-ју уз-ви-ше-но-сти, већ на две са-свим очи-глед-не ства-ри: пр-во је дру-го-ра-зред-ни ка-рак-тер гло-бал-них на-ви-ја-ча. Они под-се-ћа-ју на по-моћ-не тру-пе ко-је узи-ма-ју са ле-ше-ва по-ра-же-не вој-ске оно што је оста-ло иза ре-гу-лар-них сна-га. Гло-бал-ни на-ви-ја-чи су тек су-ро-гат на-ви-ја-ча и ни-су рав-но-прав-ни са „до-ми-цил-ним” на-ви-ја-чи-ма. Иако мул-ти-на-ци-о-нал-ни клу-бо-ви сво-је ре-клам-не кам-па-ње по-де-ша-ва-ју та-ко да у њи-ма сим-бо-лич-ки об-у-хва-те на-ви-ја-че ши-ром све-та, оста-је бол-на чи-ње-ни-ца, факт ко-ји ни-ка-кав мар-ке-тинг не мо-же из-бри-са-ти, да ће ауто-бус са отво-ре-ним кро-вом, из-ле-пљен и укра-шен клуп-ским за-ста-ва-ма, у слу-ча-ју осво-је-ног тро-фе-ја про-ћи са-мо кроз је-дан је-ди-ни град: Лон-дон, Бар-се-ло-ну, Ма-дрид, Ми-ла-но или Ман-че-стер. Сви-ма оста-ли-ма пре-о-ста-је је-ди-но да ку-пу-ју пре-ко ин-тер-не-та дре-со-ве – уве-ћа-не за це-ну ави-он-ске по-шта-ри-не – да гле-да-ју сво-је љу-бим-це пре-ко ТВ екра-на, или, у нај-бо-љем слу-ча-ју, на не-кој ре-ви-јал-ној утак-ми-ци на ко-јој се игра са 7 од-сто мо-ти-ва и

иден-тич-ном ко-ли-чи-ном ин-спи-ра-ци-је.

СИМП-ТО-МИ АП-СО-ЛУТ-НЕ НЕ-МО-ЋИ

Ипак, то још увек ни-је дно гло-бал-ног на-ви-ја-ња: дно је онај тре-ну-так ка-да оду-ше-вље-ни на-ви-јач мул-ти-на-ци-о-нал-ног клу-ба, на-кон ве-ли-ке по-бе-де ње-го-вог клу-ба, иза-ђе на ули-цу и та-мо осе-ти да је сам. Ту не-ће по-мо-ћи ни не-ка-кво ор-га-ни-зо-ва-ње на-ви-ја-ча „Бар-се-ло-не” или „Ар-се-на-ла” из Чач-ка (Па-ра-ћи-на, Бе-о-гра-да, Ла-го-са, Кал-ку-те, Ка-бу-ла, Ба-сре, Сид-не-ја, Вла-ди-во-сто-ка, све-јед-но), јер чак ни да их се оку-пи 10–100–1000 љу-ди ипак ће њи-хо-ва по-ја-ва у цен-тру гра-да би-ти иден-тич-на ску-пу фи-ла-те-ли-ста. Дру-гим ре-чи-ма: уме-сто по-др-шке ти на-ви-ја-чи ће од сво-јих су-гра-ђа-на до-би-ти или пре-зри-ве по-гле-де (јер ту су и на-ви-ја-чи дру-гих мул-ти-на-ци-о-нал-них клу-бо-ва) или ни-шта. Град ће би-ти пот-пу-но рав-но-ду-шан пре-ма њи-хо-вом на-ви-јач-ком оду-ше-вље-њу, и то са пра-вом, јер за-што би се не-ко у Чач-ку ра-до-вао по-бе-ди „Ар-се-на-ла” или „Бар-се-ло-не”.

Што се не мо-же ре-ћи за про-сла-ву злат-них ме-да-ља на-ше бив-ше ко-шар-ка-шке ре-пре-зен-та-ци-је, у ко-ји-ма би уче-ство-ва-ле и ба-ке, да су мла-ђе.

Гло-бал-но на-ви-ја-ње је симп-том осе-ћа-ња *ап-со-лут-не не-мо-ћи* гло-бал-ног на-ви-ја-ча. Ње-го-ва иден-ти-фи-ка-ци-ја са мул-ти-на-ци-о-нал-ним клу-бом је-сте сво-је-вр-сна же-ља да се не бу-де на овом ме-сту и да се не бу-де оно што глобални на-ви-јач за-пра-во је-сте, а то је по-тро-шач, ко-ме се уме-сто пар-ти-ци-пи-ра-ња про-да-ју фе-ти-ши. Гло-бал-но на-ви-ја-ње сто-га илу-стру-је гро-зни-ча-ву же-љу да се бу-де на стра-ни ја-чег и на стра-ни по-бед-ни-ка, без об-зи-ра на су-ди-је ко-ји на-вла-че, ка-да тре-ба, без об-зи-ра на дис-про-пор-ци-ју у нов-цу, ути-ца-ју и све-му оста-лом. Ако је на-ви-ја-ње за сла-би-јег про-ис-ти-ца-ло не из ма-зо-хи-зма – во-ље да се гу-би – већ из све-сти да ће ја-чем ако за-гу-сти у по-моћ при-те-ћи и су-ди-је, он-да је та же-ља да по-бе-ди сла-би-ји би-ла за-пра-во же-ља да по-бе-ди прав-да. Гло-бал-ни на-ви-јач,

ме-ђу-тим, же-ли да бу-де на стра-ни по-бед-ни-ка, без об-зи-ра на при-ро-ду по-бе-де, без об-зи-ра што на-ви-ја-ти за ре-ци-мо „Ре-ал” или „Ли-вер-пул” про-тив ре-ци-мо ЦСКА из Со-фи-је зна-чи ра-до-ва-ти се и ужи-ва-ти у
ма-са-кру
. То не зна-чи са-мо да је мо-рал-но га-ђе-ње стра-но гло-бал-ном на-ви-ја-чу, већ му је стран и вла-сти-ти иден-ти-тет, чи-ји ат-мос-фер-ски при-ти-сак не мо-же да под-не-се, па се сто-га ну-жно пре-тва-ра у ни-шта.

Ипак, гло-бал-но на-ви-ја-ње се на јед-ном ме-сту су-сре-ће са „до-ми-цил-ним” на-ви-ја-њем и тај су-срет је тра-ги-чан: на-и-ме, оба на-ви-ја-ча, и гло-бал-ни и до-ми-цил-ни, ве-ру-ју да на-ви-ја-њем за мул-ти-на-ци-о-нал-ни клуб, ку-по-ви-ном дре-со-ва и оста-лих су-ве-ни-ра, успе-ва-ју да по-бе-де осе-ћај не-све-сног стра-ха ко-ји не-ми-нов-но до-но-си су-срет са та-квом моћ-ном фи-нан-сиј-ском не-ма-ни ка-ква је мул-ти-на-ци-о-нал-ни клуб. То на-да-ње је, ипак, тек јед-на обич-на илу-зи-ја: мултинационални клуб при-па-да је-ди-но сам се-би. До-бар при-мер за то је фуд-бал-ски клуб „Ар-се-нал”.

Иако на свом ин-тер-нет сај-ту има по-себ-ну стра-ни-цу по-све-ће-ну чак и навијачима–инвалидима, што је гест у ко-ме се на чу-дан на-чин ује-ди-њу-је про-те-стант-ска свест о ети-ци и про-фи-ту, на сај-ту не по-сто-ји по-да-так о то-ме на ко-ји на-чин је „Ар-се-нал” ис-пла-ћи-вао ми-ли-он-ске пла-те сво-јим игра-чи-ма. Ме-ха-ни-зам ис-пла-те за-сни-вао се на ак-ци-о-нар-ском дру-штву, чи-ји су чла-но-ви би-ли игра-чи, чи-ме су бри-тан-ски игра-чи до-не-кле, а стра-ни у це-ло-сти из-бе-га-ва-ли по-ре-ске оба-ве-зе.

Игра ви-дљи-ве ху-ма-но-сти и не-ви-дљи-ве се-бич-но-сти ка-рак-те-ри-ше, ве-ро-ват-но, сва-ку мултинационалну ком-па-ни-ју. Мул-ти-на-ци-о-нал-ни клу-бо-ви сва-ка-ко ни-су из-у-зе-так, али су за-то нај-прег-нант-ни-ји при-мер на ко-јем се ви-ди ко-ли-ко је ја-ка же-ља обич-них љу-ди ши-ром све-та да бу-ду део компаније, и ко-ли-ко је та же-ља на-ив-на и го-то-во нео-ствар-љи-ва.

Ме-ђу-тим, све док сла-би бу-ду на-ви-ја-ли за ја-ке про-тив дру-гих сла-бих, све-том ће се ши-ри-ти де-ва-сти-ра-ни про-сто-ри фуд-бал-ских, кул-тур-них и свих дру-гих пу-сти-ња, ко-је ће за-по-се-да-ти су-ро-га-ти на-ви-ја-ча – гло-бал-ни на-ви-ја-чи. <

(Јул-август 2006)